

La marca Pirineus

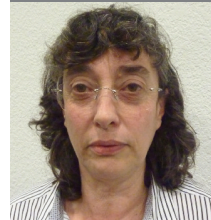
Besalú i els Pirineus

Quan l'Àngels ens va demanar si Amics de Besalú podria fer una petita comunicació sobre Besalú i els Pirineus, li varem dir que sí sense dubtar-hi gens. Però quan hi vam pensar amb una mica de deteniment, varem veure que no era pas tan fàcil. De fet, quina ha estat la relació del comtat de Besalú amb els Pirineus? Cal que fem una mica de memòria i buscar per la història.

El comtat neix quan Gifré el Pilós separa el *pagus* de Besalú del comtat de Girona i el dona al seu germà Radulf, però és una herència mig enverinada, ja que Radulf no la pot deixar als seus fills sinó que a la seva mort ha de passar a la casa de Cerdanya, al seu nebot Miró I, el qual finirà anys més tard i deixarà uns fills menors d'edat. Ava, la comtessa vídua, governà en nom dels hereus.

Cal recordar en aquest moment que el més normal era que els nobles dividissin les seves terres entre els fills, donant al primogènit l'herència paterna indivisa i als petits les terres que el finat hagués pogut incorporar, fos l'annexió per conquesta o mitjançant tractats. Miró I de Cerdanya no va designar hereu en el seu testament, sinó que va fer el que s'anomena un *indivís*, regentat per la seva vídua. La documentació que es conserva està signada pels quatre fills: Sinufred, Gifré, Oliba i Miró. Però aviat els comtats es van separar i així a l'hereu, Sinufred II, li correspon governar sobre el comtat de Cerdanya, el Conflent i Donassà. I Gifré II ho farà sobre Besalú, el Vallespir, Fonolleda i Perapertusa.

Malauradament, una revolta nobiliària, possiblement, encapçalada pels descendents de Radulf –molts estudiosos relacionen aquesta revolta i la del Bergadà amb el procés de feudalització– posà fi a la vida de Gifré II (957), que encara no havia tingut fills, per la qual cosa Sinufred es fa càrrec, provisionalment, del govern de Besalú. Un cop aturada la revolta, el comtat va anar a parar a mans de Miró Bonfill –tot i que tenia la dignitat de levita i més tard, cap al 971, va ser nomenat bisbe de Girona– segurament per la gran tasca diplomàtica que va fer davant el comte de Barcelona, que s'havia presentat a la frontera amb un gran exèrcit. No sabem si les intencions de Borrell II quan s'atansà a la frontera eren les d'ajudar Gifré o els rebels.

Tura Clarà i Vallès,
llicenciada en història, presidenta d'Amics de Besalú i el seu Comtat Centre d'Estudis

El germà petit de la nissaga, Oliba Cabreta, va rebre el comtat i territoris pertanyents a la Cerdanya quan Sinufred va morir sense fills (965). Els interessos que tenia la casa de Cerdanya cap al nord el feren entrar en conflicte amb el comte de Carcassona - Rases, que es va resoldre amb la incorporació del Capcir a la Cerdanya i amb l'adquisició d'alguns drets feudals sobre el comte de Carcassona. Poc després va haver de apaigavar una revolta de nobles al Bergadà. Quan va morir el seu germà Miró Bonfill heretà les terres besaluenques. Oliba Cabreta va acabar els seus dies al monestir benedictí de Montecassino, on havia decidit retirar-se.

Les terres dels comtes de la Cerdanya i de Besalú foren novament dividides entre els seus fills d'Oliba Cabreta: l'herència paterna va correspondre a Gifré II de Cerdanya; Bernat dit Tallaferro heretava Besalú, Vallespir, Fonolleda i Perapertusa, i Oliba, Ripoll i Berga.

Oliba decidí entrar en la religió i es féu monjo a Ripoll, on aviat va ser elegit abat i de Cuixà, i més tard també fou nomenat bisbe de Vic; va ser el gran impulsor de la Pau i Treva. A la seva mort deixà les terres de Ripoll i Berga al seu germà Bernat.

Tant Gifré com Bernat tingueren descendència, i els comtats de Cerdanya i Besalú se separaren definitivament.

A Bernat el succeïren Guillem I el Gros, Guillem II el Tro, Bernat II i Bernat III. Aquest darrer, que va morir sense descendència, va nomenar hereu Ramon Berenguer III, comte de Barcelona.

Fins aquí la història del comtat de Besalú. Del que va succeir a partir del 1111 fins ara només n'esmentaré un parell d'apunts. El primer ens porta fins a Jaume I, qui, en el seu testament, va incorporar el Vallespir dins el regne de Mallorca; és la primera vegada que es van separar les terres del comtat de Besalú. La segona vegada que això va passar, amb el Tractat dels Pirineus el 1659, va ser la definitiva.

Però i la gent, com va reaccionar la gent que vivia a muntanya? Ells no van entendre de lleis, ni fronteres. Van fer el de sempre, confiar en el veí, en l'amic que et dona un cop de mà quan el necessites. La documentació parla de les relacions comercials i familiars que hi ha a banda i banda de les muntanyes, perquè, no ho oblidem, en aquests temps reculats les muntanyes unien les persones.

No va ser fins a les darreries del segle XVIII que els habitants de la zona va començar a creure's que realment hi havia una línia imaginària que els separava. Bé s'ho creien quan els interessava, però la idea va anar prenent de mica en mica en la mentalitat de la gent, i si hi sumem la mobilitat poblacional –vull dir que al vessant nord del Pirineu, al Vallespir, hi ha arribat molta gent gran, sobretot jubilats del nord de França que no tenen contactes ni familiars a l'altre cantó de la muntanya, mentre que al vessant sud, el que correspondria a l'antic comtat de Besalú i que ara anomenem Alta Garrotxa, s'ha abandonat completament– el resultat és evident: hem creat dos països.

La memòria de la gent gran, els documents, la història petita ens diuen que el comtat de Besalú era sobretot la muntanya, una sola, sense línies que la partissin.